

Наталія БИКОВА

І ЗДІЙСНЕНО ЕА АЕНІ І ДОІ І АІ І І ОАІ О²АЕО А²О×ЕÇІ ВІ ЕО І І ОІ АЕО
 ОІ ДАІ ААЕУІ ЕО І ²АІ ДЕ² І НОА (І А І ДЕЕЕАА² ОЕДАІ НУЕІ АІ АЕНІ І ДОО
 ААДААЕІ Е ОА АЕДІ А²А Ç ААДААЕІ Е)

Здійснено структурно-динамічний аналіз зовнішньої торгівлі деревиною та виробами з деревини з країнами світу за період з 2002 року до 2008 року на основі статистичних даних. Оцінено структуру та динаміку в експорті торгівлі деревиною та виробами з деревини України.

На сучасному етапі світових інтеграційних і глобалізаційних процесів характерною рисою механізму стимулювання експорту є його комплексність, яка включає одночасне застосування різноманітних заходів, спрямованих на забезпечення розробки нових видів товарів і розвитку їх експортного виробництва, заохочення збуту товарів і створення необхідних умов для безперешкодного просування їх на зовнішні ринки. У даному контексті особливо важливим є вивчення світового досвіду, сутність якого зводиться до використання низки сучасних інструментів, спрямованих на підтримку та стимулювання експортного виробництва товарів, із метою сприяння розвитку експорту.

Питання оцінки експортного потенціалу вивчалися багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими, а саме: Б.Балассу, М.Голдстейна, Д.Грінвея, О.В. Калюжною, І.І. Королькова, А.І.Кредісова, П.Кругмана, Г.Б.Крушницької, А.А. Мазаракі, Ю.В.Макогона, Т.О. Мацко, Т.М. Мельник, В.В. Михайліва, Н.М. Пирець, М.Портера, В.Р.Сіденка, С.Смалвуда, С.І.Соколенка, Л.В. Страшинської, А.С.Філіпенка, В.В.Юхименка та інших.

Разом із тим, у вітчизняній і зарубіжній літературі нема ґрунтовних досліджень присвячених оцінці експортного потенціалу оптових торговельних підприємств, що і викликало зацікавленість у подальшому дослідженні.

Мета дослідження полягає у оцінці експортного потенціалу вітчизняних оптових торговельних підприємств, які експортують деревину та вироби з деревини.

Для досягнення мети дослідження було поставлено такі завдання: чітко визначити поняття експортного потенціалу країни; надати характеристику стану ринку деревини та виробів з деревини в Україні; проаналізувати обсяги експорту деревини та виробів з деревини за групами у 2002-2008 роках; оцінити темпи зростання (зниження) експорту деревини та виробів з деревини за аналізований період; проаналізувати географічну структуру експорту деревини та виробів з деревини і навести їх динаміку; визначити особливості сучасної стадії експорту деревини та виробів з деревини в Україні; намітити шляхи покращення експорту деревини та виробів з деревини у країні світу.

Перш за все, необхідно чітко визначити поняття «експортного потенціалу країни». Експортним потенціалом є можливість національної економіки виробляти конкурентоспроможні товари та послуги, які користуються попитом на міжнародних ринках за умов ефективного використання всіх наявних природних ресурсів, валютної і фінанси-кредитної систем, розвитку науково-технічного потенціалу, а також сервісно-збутової інфраструктури підтримки експорту [1, с.296]. Визначивши, що є експортним потенціалом проаналізуємо його стан на прикладі експорту деревини та виробів з деревини.

Структура експорту будь-якої країни формується за рахунок її спеціалізації у виробництві тої чи іншої продукції. Україна, особливо західний регіон, спеціалізується на виробництві деревини (як давальницької сировини) та виробів з деревини. Дана група товарів екпортується більше ніж у 100 країн світу та традиційно є однією із вагомих складових експорту країни.

За часів колишнього Радянського Союзу потреби України у деревині і продукції її переробки значною мірою задовольнялись за рахунок постачання лісових товарів з Росії та Білорусії. Поставка деревини споживачам здійснювалась згідно з плановими завданнями за фіксованими цінами, рівень яких не відбивав їхньої фактичної вартості. Внутрішній ринок деревини практично був відсутній. Експорт здійснювався централізованою організацією союзного підпорядкування.

Ситуація докорінно змінилася після проголошення незалежності України. Найважливішою зміною стала відмова від державної монополії на експорт деревини та виробів з неї, у результаті чого і

Оцїнка експортного потенціалу ...

державні лісогосподарські підприємства, і представники приватного бізнесу отримали можливість виходу на зовнішній ринок [2, с. 160].

У сучасних умовах господарювання лише низька ціна на продукцію з вітчизняної деревини дозволяє українським експортерам займати невеликий, але стійкий сегмент ринку. Але тенденції глобалізації та вступ України до Світової організації торгівлі загрожує звести цю перевагу до нуля. У зв'язку з цим особливої важливості набуває пошук шляхів підвищення конкурентоспроможності експорту деревини.

Першочерговим завданням для досягнення конкурентоспроможності вітчизняної деревини та виробів з неї на зарубіжних ринках є виявлення ключових вимог світового ринку до них. Проаналізуємо динаміку експорту деревини та виробів з неї за 2002-2008 роки на основі даних Державного комітету статистики України [3-9]. Результати занесемо у табл. 1.

Таблиця 1

Експорт деревини та виробів з деревини за групами у 2002-2008 роках, тис.дол.США*

Код і назва товарів згідно з УКТЗЕД	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
ВСЬОГО:	289638,03	400368,8	516410,06	532921,32	602840,69	827000,1	800805,1
4401000000 Деревина паливна у вигляді колод, полін, хмизу, гілок тощо	304,83	4183,26	5184,56	10484,57	19394,14	31504,5	35768,5
4402000000 Вугілля деревне, агломероване або неагломероване:	3188,51	6512,2	8876,19	12343,29	14823,89	20202,4	23928,0
4403000000 Лісоматеріали необроблені, обкоровані або необкоровані, начорно брусовані або небрусовані	65610,19	88237,02	130159,2	136821,03	141840,01	165767,2	157541
4404000000 Деревина бондарна; колоди колоті; дерев'яні палі та кілки, загострені, але не розпиляні вздовж; деревина обтесана або закруглена	219,62	187,65	208,93	258,86	264,06	240,7	382,8
4405000000 Шерсть деревна:	0	0	0,26	0,07	11,18	1,0	15,3
4406000000 Шпали дерев'яні для залізничних або аналогічних колій:	1787,57	3661,46	4352,42	3033,72	3286,8	5368,6	3494,8
4407000000 Лісоматеріали розпиляні або стругані уздовж, колоті або луцені, обтесані або необтесані, шліфовані або нешліфовані, завтовшки понад 6 мм	160817,1	213847,47	248012,99	230743,43	240195,35	319736,6	272518,6
4408000000 Листи одношарової фанери та шпону і листи для клеєної фанери (клеєні або неклеєні) та інші види деревини, розпиляної уздовж, товщиною не більше 6 мм	7581,91	13481,71	20748,78	26959,09	38711,51	62513,4	68491,8
4409000000 Деревина, пиломатеріали у вигляді профільованого погонажу вздовж будь-яких країв чи площин, стругана або нестругана, шліфована або нешліфована, з'єднана або нез'єднана ушип	7146,02	8331,38	10647,83	9628,03	11452,57	16006,9	15956,2

Інституційне забезпечення економічного зростання

441000000 Плити деревостружкові та аналогічні плити з деревини	10711,12	14910,24	24815,3	29120,54	43529,85	75016,5	58579,2
441100000 Плити деревоволокнисті з деревини	2105,98	2857,2	4046,9	3201,09	2867,86	2640,9	3674,0
441200000 Фанера клеєна, панелі дерев'яні фанеровані та аналогічні матеріали з шарованої деревини	19300,31	24516,54	33398,79	39829,67	39601,39	54217,0	48905,9
441300000 Деревина пресована, у вигляді блоків, плит, брусків або форм профільованих виробів	520,66	412,13	260,39	275,56	172,4	237,3	73,1
441400000 Рами дерев'яні для картин, фотографій, дзеркал тощо	210,58	401,85	353,5	553,69	688,8	637,4	461,5
441500000 Ящики, коробки, пакувальні корзини, барабани та аналогічна тара з деревини	2206,37	3723,93	5700,48	4862,49	5324,78	16461,9	17584,6
441600000 Бочки, чани, діжки та інші бондарні вироби та їх частини з деревини, включаючи клепку	1083,65	494,88	174,61	369,9	1122,59	1258,4	2843,6
441700000 Інструменти, оправи та ручки для інструментів з деревини, частини та ручки для мітел або щіток, дерев'яні форми, колодки та розтяжки для взуття	248,52	278,93	446,95	1028,07	1650,19	2778,4	3333,8
441800000 Вироби столярні та теслярські, будівельні деталі, включаючи пористі дерев'яні панелі, паркетні плити збірні, гонт і дранку для покрівель	3121,36	9786,48	12860,07	16469,65	27655,77	40438,4	71042,7
441900000 Прибори столові або кухонні дерев'яні	717,66	555,32	1251,88	1126,4	867,37	1375,0	1446,4
442000000 Вироби дерев'яні мозаїчні та інкрустовані; шкатулки, коробки для ювелірних та аналогічних виробів; дерев'яні статуєтки та інші декоративні вироби; дерев'яні меблі, що не належать до групи 94	38,3	114,94	304,51	548,87	843,82	150,7	460,1
442100000 Інші вироби з дерева:	2717,77	3874,21	4605,52	5816,99	8536,36	10446,9	14303,0

* побудовано авторкою

Згідно Українського класифікатора товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД) деревина та вироби з деревини належать до 44 групи товарів. У цій групі товари поділяються на 21 категорію. До цієї групи включаються необроблена деревина, напівфабрикати з деревини та вироби з деревини в цілому. Необроблена деревина та напівфабрикати, згідно УКТЗЕД, відносяться до товарних позицій

4401-4413. Товарні позиції 4414-4421 включають готові вироби з деревини, які містять у собі вироби незалежно від того, виготовлені вони просто з деревини, з деревостружкової плити чи аналогічних плит, деревоволокнистої плити, шаруватої або пресованої деревини.

З таблиці 1 можна побачити, що протягом 2002-2007 років у експорті деревини та виробів з неї спостерігалась тенденція до зростання, а саме: у 2003 році в порівнянні з 2002 роком на 38,23%, у 2004 році – на 28,98%, у 2005 році – на 3,2%, у 2006 році – на 13,12%, у 2007 році – на 37,18%. У 2008 році спостерігається тенденція до зниження обсягів експорту на 3,17% у порівнянні з 2007 роком, але більше на 276,48% у порівнянні з 2002 роком. Зниження за останній рік відбулося у зв'язку зі світовою фінансовою кризою та знеціненням української грошової одиниці.

Велике значення для оцінки експорту деревини та виробів з неї має їх візуальне представлення, зокрема, на рисунку 1 зображено обсяги експорту деревини та виробів з неї по категоріях поділу 44 групи протягом 2002-2008 років.

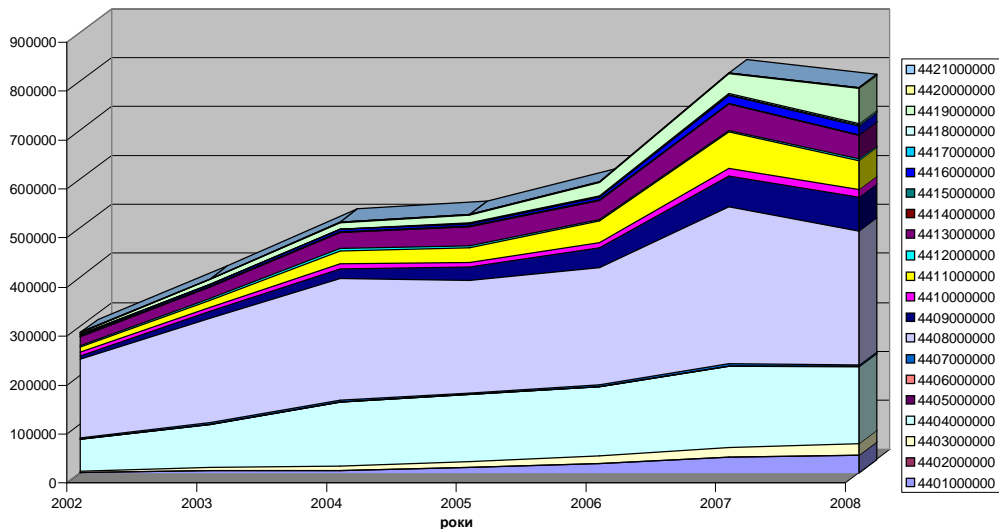

Рис. 1. Обсяги експорту деревини та виробів з неї протягом 2002-2008 років*

* побудовано авторкою на основі даних [3, 4, 5, 6, 7, 8, 9].

Як видно з рис. 1, в усіх категоріях, крім категорії 4401000000 та 4402000000, спостерігається протягом 2002-2007 років тенденція до зростання, а у 2008 році зниження. У категоріях 4401000000 та 4402000000 спостерігається протягом 2002-2008 років тенденція до зростання.

Найбільшу частку експортованої деревини та виробів з деревини протягом 2002-2008 років склали: лісоматеріали необроблені, обковані або не обковані, начорно брусовані або небрусовані; лісоматеріали розпиляні або стругані уздовж, колоті або луцнені, обтесані або необтесані, шліфовані або не шліфовані, з'єднані або нез'єднані; плити деревостружкові та аналогічні плити з деревини або з інших здерев'янілих матеріалів, агломеровані або неагломеровані з використанням смол або інших органічних сполучних речовин; фанера клеєна, панелі дерев'яні фанеровані та аналогічні матеріали з шарованої деревини.

Для того, щоб дослідити темпи зростання (зниження) експорту деревини та виробів з деревини протягом 2002-2008 років нами було побудовано графік, який зображено на рисунку 2.

У темпах зростання (зниження) експорту деревини та виробів з деревини спостерігається наступна тенденція: у 2003 році темп зростання порівняно з 2002 роком збільшився з 126,04% до 138,23%; у 2004 році порівняно з 2003 роком відбулося зниження (128,98% < 138,23%); така ж тенденція і у 2005 році (103,2% < 128,98%); у 2006 році темп зростання збільшився (113,12% > 103,2%); у 2007 році така ж тенденція як і у попередньому періоді (137,18% > 113,12%); у 2008 році різке зниження темпу (96,83% < 137,18%); у 2008 році порівняно з рівнем 2002 року відбулося значне зниження (96,83% < 126,04%). Як уже зазначалося, така тенденція пов'язана зі світовою кризою, та зниження обсягів експорту та імпорту на світові ринки товарів та послуг.

Зовнішньоторговельні зв'язки нашої країни розвиваються під впливом різноспрямованих процесів інтеграції економіки в світове господарство та систему регіональних взаємин.

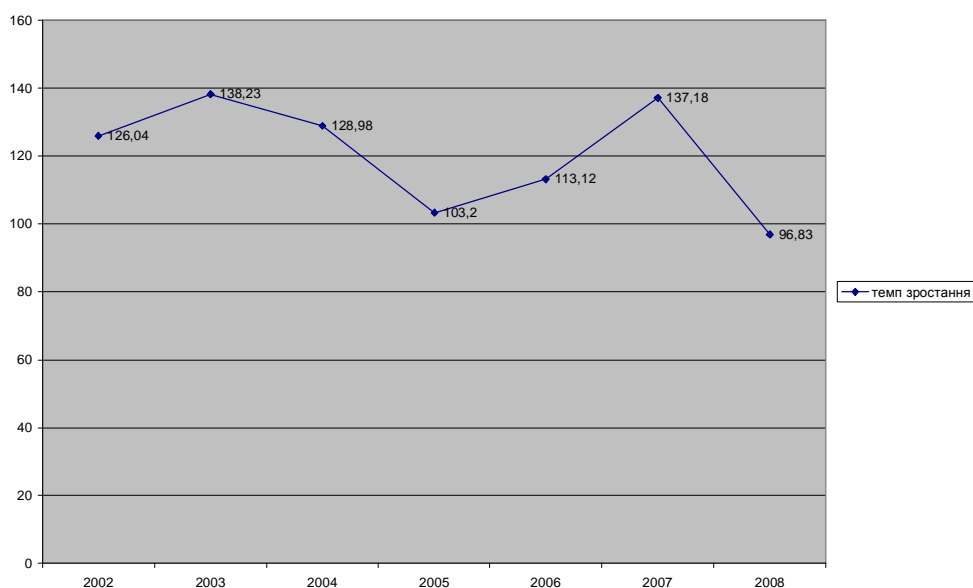

Рис. 2. Темпи зростання (зниження) експорту деревини та виробів з деревини за 2002-2008 рр. *

* побудовано авторкою

Для наочності необхідно розглянути географічну структуру експорту деревини та виробів з деревини за 2008 рік. Для цього згрупуємо усі країни у такі групи: країни СНД, Європа, Азія, Африка, Америка, Австралія та океанія, невизначені країни (рис. 3).

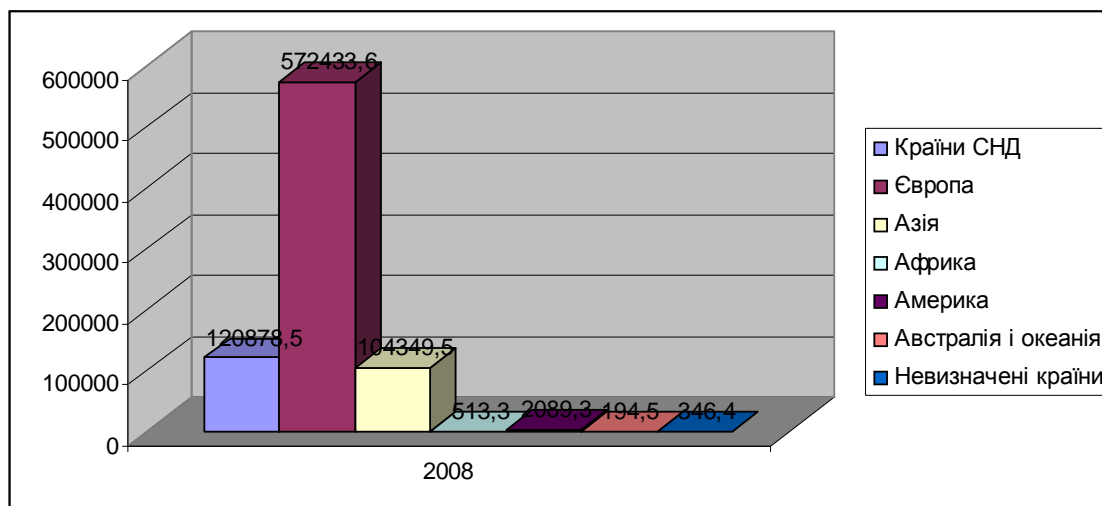

Рис. 3. Географічна структура експорту торгівлі деревиною та виробами з деревини за 2008 р. *

* побудовано авторкою

Як видно з рисунку 3, найбільша частка експорту товарів деревини та виробів з деревини експортуються у країни Європи (71,5%) та країни СНД (15,1%).

Розглянемо динаміку експорту товарів з деревини та виробів з деревини протягом 2002-2008 років (рис. 4).

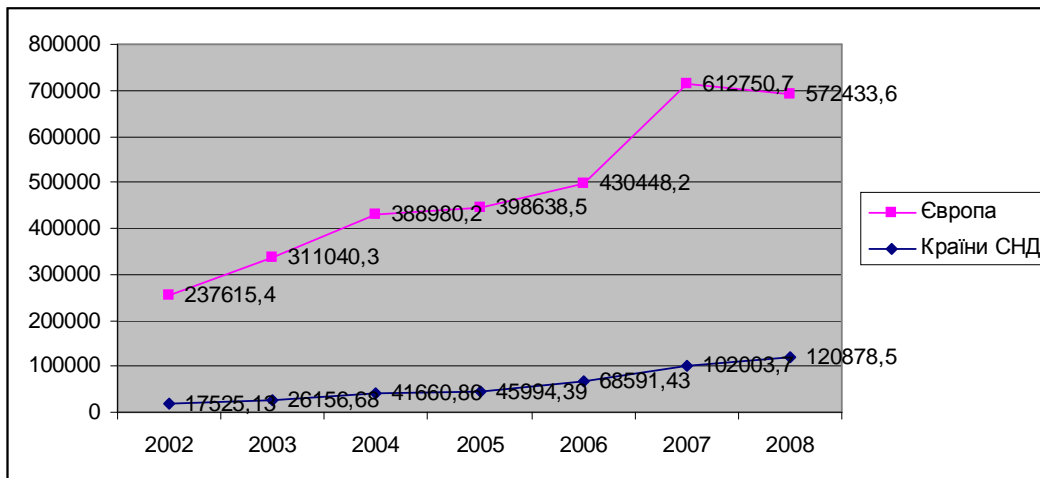

Рис. 4. Динаміка експорту деревини та виробів з деревини у країни Європи та СНД за 2002-2008 рр.*

* побудовано авторкою

Ми бачимо (рис. 4), що протягом останніх років спостерігається тенденція до нарощення обсягів експорту деревини та виробів з неї у країни СНД. У країни Європи спостерігалась тенденція до збільшення обсягів експорту протягом 2002-2007 років, а у 2008 році значно зменшилися.

Темпи приросту обсягу експорту деревини у країни СНД протягом останніх років збільшувалися: у 2003 році – на 49,2%; у 2004 році – на 59,3%; у 2005 році – на 10,4%; у 2006 році – на 49,1%; у 2007 році – 48,7%; у 2008 році – 18,5%. Темпи приросту (зменшення) обсягів експорту деревини та виробів з деревини у країни Європи змінювалися наступним чином: у 2003 році збільшилися на 30,9%; у 2004 році – на 25%; у 2005 році – на 2,5%; у 2006 році – 8%; у 2007 році – на 42,3%; у 2008 році зменшилися на 6,6%.

Головними експортерами продукції з деревини України із країн близького зарубіжжя є Росія, Білорусь, Киргизстан, Латвія, Молдова та інші. Серед країн далекого зарубіжжя основними торговельними партнерами щодо товарів з деревини виступають Німеччина, Бельгія, Польща, Великобританія, Італія, Швейцарія, Чехія, Угорщина, Іспанія, США тощо.

Експорт продукції та товарів із деревини у країни далекого зарубіжжя розширює можливості залучення в національну економіку світових виробничих та наукових досягнень, забезпечує поповнення валютних запасів, розширює комерційні форми співробітництва українських підприємств із зарубіжними та працює на позитивний імідж нашої країни.

Сьогодні український експорт деревини та виробів з неї перебуває на стадії формування. На цьому етапі торгівля деревиною та виробами з неї має свої особливості, які знижують її економічну ефективність:

- на зовнішньому та внутрішньому ринках попит на низькоякісну і маломірну деревину (технологічна сировина, баланси, інше) значно нижчий, ніж наявні можливості заготівлі та продажу. В зв'язку з цим важливим для України є розвиток виробництв, що переробляють низькоякісну деревину (целюлозно-паперові комбінати, плитні заводи) та пошук зовнішніх споживачів цієї продукції;

- українські продавці деревини представлені підприємствами, які здатні запропонувати відносно невеликі обсяги продукції, що ускладнює або зовсім виключає контакт із великими західними компаніями, зацікавленими у постійних поставках, а також погіршує можливості торгівлі деревиною, яка використовується для глибокої переробки;

- українські продавці не мають достатнього досвіду торгівлі, не обізнані добре з кон'юнктурою, вимогами і традиціями субрегіональних ринків деревини. Крім того, нинішні національні стандарти поки що не відповідають світовим;

- на експортному ринку української деревини та виробів з неї з боку продавців функціонує велика частка посередників, які заробляють на значній різниці між внутрішніми й експортними цінами;

– поки що відсутні або недостатньо розвинені аналітичні та інформаційні служби, що досліджують стан ринку деревини та виробів з неї, хоча це є обов'язковим елементом цивілізованого ринку. Здебільшого інформація про експортну торгівлю фрагментарна і малодоступна, щодо внутрішнього ринку практично відсутня [2, с. 167-168].

На нашу думку, проаналізувавши все вищеописане можна намітити шляхи покращення експортного потенціалу вітчизняних оптових підприємств, які займаються експортом деревини та виробів з деревини. По-перше, так як, при Радянському Союзі потреби у деревині та виробах з неї нашої країни задовольнялися за рахунок постачання з Білорусії та Росії, сьогодні у зовнішній торгівлі цієї групи спостерігається від'ємне сальдо торговельного балансу і залишається тенденція з переважанням імпорту з вищезгаданих країн-сусідів. Для покращення даної ситуації, думаємо, необхідно переорієнтувати експорт деревини та виробів з деревини на країни Європи, а тому необхідно щоб продукція деревообробної промисловості відповідала світовим стандартам, а саме, вимогам Світової організації торгівлі (СОТ). І хоча, наша держава, вступила до СОТ, але продукція даної галузі і далі залишається не відповідної до їхніх вимог.

По-друге, в Україні переважають малі підприємства з виробництва, переробки та торгівлі деревиною та виробами з деревини, тобто вони експортують продукцію невеликими партіями, що не задовольняє вимоги країн дальнього зарубіжжя. Тому, вітчизняним оптовим підприємствам необхідно об'єднувати по декілька підприємств з виробництва та переробки продукції деревообробної промисловості, і перетворившись на масштабні підприємства експортувати продукцію великими партіями на зовнішні ринки.

По-третє, необхідно створити дослідні (інформаційні) підприємства, які б досліджували стан та вимоги зовнішнього ринку деревини та виробів з деревини.

Отже, тільки все це у комплексі надасть змогу нашій державі покращити виробництво та торгівлю деревиною та виробами з неї і деревообробна промисловість зможе стати пріоритетною галуззю України.

Література

1. Бикова Н.В. Теоретичні засади експортного потенціалу як складової формування торгівлі на зовнішньому ринку // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. – Чернівці: Книги-XXI, 2008. – Вип. II. Економічні науки. – С. 292-297.
2. Світовий ринок товарів та послуг: Підручник. – Ч.1 / А.А. Мазаракі, Є.М. Воронова, В. В. Юхименко та інші; За заг. ред. А.А. Мазаракі. – К.: КНТЕУ, 2005. – 319 с.
3. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2002 році, том 1, стат. зб. / Держкомстат України – К. 2003
4. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2003 році, том 1, стат. зб. / Держкомстат України – К. 2004
5. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2004 році, том 1, стат. зб. / Держкомстат України – К. 2005
6. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2005 році, том 1, стат. зб. / Держкомстат України – К. 2006
7. Експорт/імпорт товарів за країнами світу у 2006 році / Держкомстат України. // www.ukrstat.gov.ua
8. Експорт/імпорт товарів за країнами світу у 2007 році / Держкомстат України. // www.ukrstat.gov.ua
9. Експорт/імпорт товарів за країнами світу у 2008 році / Держкомстат України. // www.ukrstat.gov.ua